

André Dumont, kraambed en baby

André Dumont kliniek

Sint-Jansziekenhuis

GEZONDHEIDSZORG IN GENK

1880 - 1980

Tot op het einde van de 19de eeuw was er geen noemenswaardige gezondheidszorg in het rustieke dorpje Genk. Een eeuw later stond in Genk, inmiddels tot stad gepromoveerd, een van de grootste niet-universitaire ziekenhuizen van het land, ZOL (Ziekenhuis Oost-Limburg).

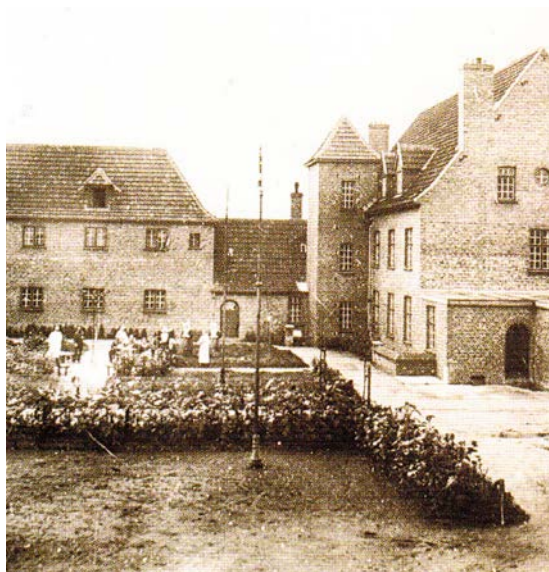
Rond 1850 telde Genk zo'n 1.820 inwoners, hoofdzakelijk keuterboertjes. Op de geur van varkensmest en schapenkeutels na, was de lucht er gezond en zuiver. Zó zuiver dat in 1893 in het bosrijke Bokrijk een sanatorium werd opgericht, het Kneippinstituut. De naam verwijst naar de Duitse priester en natuurgenezer, Sebastian Kneipp, die beroemd werd om zijn lucht- en waterkuren. Maar die aëro- en hydrotherapie was enkel weggelegd voor de meest welgestelde burgers van binnen- en buitenland.

De arme boertjes moesten het ondertussen stellen met de zelfgenezende kracht van het menselijk lichaam, kruidenmengsels en kwakzalverij. Een dokter of apotheker was er niet in Genk, laat staan een ziekenhuis. Wel 4 vroedvrouwen. Ter vergelijking: in Hasselt waren er in die tijd 8 dokters, 9 apothekers en 5 vroedvrouwen. Om genezing te bekomen staken de boertjes kaarsen aan (novenen) of ging men op bedevaart naar alle mogelijke heiligdommen of kapelletjes. De gemiddelde levensduur van de bevolking lag onder de vijftig jaar en de kindersterfte was bijzonder hoog. Tyfus, paratyfus en tuberculose waarden als spoken in het rond, al hadden die ziekten meer te maken met slecht drinkwater,

ondervoeding en een schrijnend gebrek aan hygiëne. Wie ziek werd moest het thuis uitzweten. Slechts één enkeling die het betalen kon, werd overgebracht naar het stedelijke ziekenhuis van Hasselt, Tongeren of Sint-Truiden. Of naar het Bavière-ziekenhuis van Luik.

Sint-Rafaëlkliniek

Over geestelijken en zielenherders kan veel geschreven worden, maar ze waren toch de gangmakers van een degelijk onderwijs en gezondheidszorg in rurale gebieden. Zo haalde pastoor Raeymaekers in 1890 enkele zusters van de orde van de 'Dochters van het Kruis' naar Genk om er een schooltje te stichten voor meisjes. Aan de zanderige weg die nu Grotestraat werd genoemd, liet hij een klooster bouwen met daarin twee klaslokalen. Omdat een congregatie nonnen een streng gesloten gemeenschap vormde, werd er in 1907, in de achtertuin van het klooster, een soort rusthuisje gebouwd. Aanvankelijk bedoeld om er zieke en stokoude zusters te verzorgen. Maar tijdens de eerste proefboringen naar steenkool in Winterslag gebeurden enkele min of meer serieuze ongevallen. De gewonde pioniers van het 'zwarte goud' met paard en kar naar een verafgelegen ziekenhuis afvoeren, was

't Kliniekske binnenhof

Verpleegzaal 1927

geen optie. Vandaar dat de nonnen met hun aangeboren goedheid en zelfopoffering de mijnwerkers in hun rusthuisje opnamen en liefdevol verzorgden. Zo werd dat bijgebouwtje het eerste ziekenhuis in Genk, de Sint-Rafaëlkliniek. Er waren 15 bedden.

't Kliniekske

Naarmate men in de koolmijn van Winterslag dieper en dieper begon te boren, vielen er meerdere arbeidsongelukken te betreuren zodat de directie besloot een eigen hospitaal voor gewonde mijnwerkers op te richten. In hun oorspronkelijk plan van aanleg hadden de architecten wel aan alle voorzieningen gedacht, zoals moderne woningen voor elk mijnwerkersgezin, logementshuizen voor alleenstaande mijnwerkers, paardenstallen voor de lastdieren en luxueuze villa's voor de directeurs, ingenieurs en kaderleden. Zelfs aan een aparte nonnenschool voor de meisjes en een broederschool voor de jongens. En als kers op de taart uiteraard een torenhoge kerk, gewijd aan Sint-Barbara, patroonheilige van de mijnwerkers. Maar in het totaalconcept van architect Adrien Blomme, ooit geïnspireerd op de tuinwijkgedachte in Engeland, was hij een ziekenhuis vergeten. Om daar een mouw aan te passen werd één van de logements-

huizen op de Noordlaan verbouwd tot de 'Sint-Elisabethkliniek'. Groot woord voor een soort veredelde EHBO-post, die daarom in de volksmond al gauw 't Kliniekske' werd genoemd. Er waren 10 bedden, een feestzaal, een wachtzaal en een kleine operatiekamer. In 1924 werd het bestaft door 4 zusters van Liefde van de H. Vincentius à Paulo, later onder de supervisie van de mijndokter, dokter Reynaert. Ze hadden al onmiddellijk hun handen vol, want op 19 oktober 1924 was er in de Winterslagmijn een zware grauwvuurontploffing. Naast enkele verminkten waren er 11 slachtoffers met brandwonden te betreuren.

André Dumontkliniek

In navolging van Winterslag richtte de koolmijn van Waterschei in 1928 de 'André Dumont Clinique' op. Veel groter dan 't Kliniekske' in Winterslag. Er waren aanvankelijk 90 bedden. Ook hier konden de mijnwerkers en hun gezinnen kosteloos terecht voor verzorging. De architect was Gaston Voutquenne, die ook de huizen van de tuinwijk, de mooie ingenieursvilla's en de majestueuze kerk tekende. Van meet af aan werd in de André Dumontkliniek ook een apart tuberculosecentrum ingericht. Zoals in de Sint-Rafaëlkliniek stonden de 'Dochters van het Kruis' in voor de verzorging van de patiënten.

Sint-Jansziekenhuis

Dankzij de ontdekking van de rijke steenkolenlagen groeide de bevolking van Genk explosief. Van 6.276 inwoners in 1920 tot 24.574 in 1930. Het werd de volkrijkste gemeente van Limburg. Omdat de ziekenhuizen van de mijn van Winterslag en Waterschei privé-ziekenhuizen waren (enkel voor de mijnwerkers en hun gezinnen), kwam de C.O.O (tegenwoordig OCMW) in 1926 tot het besluit om in Genk een groot stedelijk ziekenhuis te bouwen. Daarvoor kochten ze in 1929, even buiten het centrum, de villa en het prachtig beboste landgoed van de Juffrouwen Vent aan. Samen met enkele aanpalende percelen besloeg het oppervlak 5ha21a. Kostprijs 240.000 Fr.

De oorspronkelijke plannen voor het stedelijk ziekenhuis waren groots. Het moest niet enkel voldoen aan de behoeften van de ondertussen 28.000 inwoners van Genk maar ook die van enkele aangrenzende gemeenten. Men voorzag aanvankelijk 153 hospitaalbedden (uitbreidbaar tot 509) met een afzonderlijk paviljoen voor besmettelijke ziekten, een apart gebouw voor raadplegingen, een keuken en een losstaand wasserijgebouw. Voor de congregatie van de Dochters van het Kruis die er de zieken zouden komen verzorgen, uiteraard ook

een klooster en een kapel. Maar zoals gekend sloeg de beurscrash van 1929 toe en werden alle beloofde staatstoelagen stopgezet. Bovendien was na de aankoop van Villa Vent de C.O.O.-kas leeg en wilden de aangrenzende gemeenten geen extra financiële bijdrage leveren. Ook de besturen van de kolenmijnen wilde geen duit in het zakje doen. Ze vonden het stedelijk ziekenhuis je reinste 'geldverspilling'. Gelukkig kreeg het project de volledige steun van de toenmalige gouverneur Verwiltghen, mits een en ander uit het groots opgezet plan kon worden geschrapt. Het aantal hospitaalbedden werd verminderd tot 108, dit van het besmettelijk paviljoen tot 26 en de keuken werd verkleind. De wasserij kreeg geen apart gebouw maar werd ondergebracht in het keldercomplex, waar ook het mortuarium en de autopsiezaal ondergronds gingen. De aanvanke-lijk groots geconcipeerde kapel verschrompelde tot een simpel kamertje op het gelijkvloers.

De eerste steen werd op 14 augustus 1934 gelegd en op 21 april 1936 werd het Sint-Jansziekenhuis feestelijk ingehuldigd. Er werd gestart met vier artsen: dr. Hermans (heelkunde), dr. Bollen (algemeene geneeskunde), dr. Vandormael (NKO) en dr. Misotten (oogziekten). In de jaren veertig kwamen daarbij dr. Kerkhofs (bevallingen), dr. Lantmeeters (inwendige ziekten), dr. Diepers (oogziekten) en dr. Vanbekbergen (kinderziekten). Al snel bleek er een tekort aan bedden en operatiezalen en voor

nieuwe specialismen (radiologie, klinisch labo) was er niets voorzien. Zo werden er in de jaren vijftig twee nieuwe vleugels aangebouwd. De beddencapaciteit steeg naar 468. Ondertussen bood zich ook een kersverse lading specialisten aan: dr. Van Waes en dr. Van Hoof (gynaecologie), dr. Olbrechts en dr. De Bie (heelkunde), dr. Kestemont (radiologie) en dr. Heylen (anaesthesie). Tussen 1960 en 1970 kwamen tientallen geneesheren het medisch kader versterken en in 1970 waren er 34 artsen werkzaam, verspreid over 20 verschillende disciplines, waaronder ook anatomopathologie (dr. Van Strijthem).

Genk was in volle expansie en jaar na jaar werd het duidelijk dat met interne verschuivingen en aanbouw van allerlei koterijen de toestand een beetje chaotisch begon te worden. Zo ontstond rond 1973 het idee om elders een geheel nieuw ziekenhuis te bouwen. Onder impuls van toenmalige C.O.O.-voorzitter Alex Arts, werd er een bouwcomité opgericht om alweer een groots plan uit te werken. Dat kreeg de goedkeuring van de toenmalige minister van Volksgezondheid Jos De Saeger. Het project ging op 17 januari 1974 van start.

Negen jaar later stond het er in het Schiepse bos. Het nieuwe Sint-Jansziekenhuis, dat nu Ziekenhuis-Oost-Limburg wordt genoemd, afgekort het ZOL. ■

Dr. Johan Van Robays
Anatomopatholoog

Save the dates

WETENSCHAPPELIJKE RAAD PROGRAMMA 2020|21

Donderdag 18 maart 2021	Endocrino@ZOL 2021 'Unlimited': Endocrinologie in al zijn aspecten <i>Inhoudsverantwoordelijke: dr. Y. Kockaerts, Endocrinologie</i>
Vrijdag 19 maart 2021	Congres endocrino@ZOL2021 'unlimited' <i>Inhoudsverantwoordelijke: dr. Y. Kockaerts, Endocrinologie</i>
Donderdag 25 maart 2021	Opvang en behandeling van de acute beroertepatiënt <i>Inhoudsverantwoordelijke: dr. L. Ermon, Neurologie</i>
Zaterdag 27 maart 2021	Fertiliteit in Limburg, een unieke samenwerking tussen Genk en Hasselt <i>Inhoudsverantwoordelijke: dr. N. Dhont, IVF</i>
Zaterdag 27 maart 2021	Symposium cardiologie 2021 <i>Inhoudsverantwoordelijke: dr. M. Vrolix & dr. H. Van Herendael</i>
Donderdag 22 april 2021	Behandeling van kanker... maar vergeet de pijn niet <i>Inhoudsverantwoordelijke: dr. A. Van Lantschoot & dr. M. Puylaert</i>

Alle lezingen die in de aula van het ZOL plaatsvinden, worden eveneens via ZOOM aangeboden. Meer info en de registratielink vindt u op www.zol.be in de rubriek Professionals/Wetenschappelijke Raad